

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 6 września 2012 roku

ZSR/500/19/2012/MS

Pani
Krystyna Szumilas
Minister Edukacji Narodowej

zwracam się do Pani Minister, jestem bowiem zaniepokojony liczbą nieletnich, którzy na podstawie postanowień sądowych wydanych przed dniem 1 stycznia 2012 roku, tj. przed wejściem w życie zmian w artykule 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.) oczekują na umieszczenie w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii.

W odpowiedzi z dnia 10 sierpnia 2012 roku, numer: DZSE-2-EM-040-48/2011, udzielonej przez podległy Pani resort, poinformowano mnie, iż szacunki Ośrodka Rozwoju Edukacji wskazują, że praktycznie wszyscy oczekujący na wolne miejsce nieletni zostaną w nowym roku szkolnym umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii. Tymczasem, jak wynika z danych z systemu wskazywania miejsc w Ośrodku Rozwoju Edukacji, w chwili obecnej 256 nieletnich oczekuje na przydzielenie do właściwego młodzieżowego ośrodka socjoterapii.

Jestem świadom, iż mimo stale zwiększającej się liczby miejsc w tych ośrodkach nadal utrzymuje się problem z ich dostępnością. Obok kwestii ogólnej liczby miejsc, przyczyn istniejącego stanu należy upatrywać w nierównomiernym rozłożeniu młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz trudnościach w znalezieniu ośrodka zapewniającego wychowankom odpowiednią opiekę zdrowotną, a przede wszystkim umożliwiającą kontynuowanie edukacji na właściwym etapie.

Wiem, że w celu dostosowania tychże placówek do istniejącego zapotrzebowania sytuację poddaje się stałej analizie i w ramach współpracy zainteresowanych organów,

tj. starostów, młodzieżowych ośrodków socjoterapii i Ośrodka Rozwoju Edukacji, na bieżąco podejmowane są próby dostosowania organizacji funkcjonujących ośrodków. Niestety, jak pokazuje praktyka, działania te nie są w pełni skuteczne.

Nie ulega wątpliwości, że przypadek każdego młodego człowieka należy rozpatrywać indywidualnie, tak aby wybrany dla niego ośrodek był adekwatny do jego potrzeb. Uważam jednak, że specyfika sytuacji nieletnich, którzy oczekują na umieszczenie w ośrodku powołanym do eliminowania przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowania do życia zgodnego z normami społecznymi i prawnymi, wymaga podejmowania decyzji w możliwie najkrótszym czasie. Zwłoka w umożliwieniu tymże nieletnim skorzystania w ramach orzeczonego środka z koniecznej nauki, terapii i resocjalizacji stoi w sprzeczności z szeroko pojmowanym dobrem dziecka.

Wobec powyższego, kierowany troską o nieletnich, którzy na podstawie postanowień sądowych sprzed stycznia 2012 roku oczekują na wyznaczenie młodzieżowego ośrodka socjoterapii, stosownie do art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia skutecznej realizacji orzeczeń sądów w tym zakresie.

z pozostaniem szacunku
Marek Piłchucki

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-2-EM-040-58/2012

Warszawa, 2012 - 09 - 24

Pan

Marek MICHALAK

Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze,

odpowiadając na wystąpienie Pana Rzecznika Nr ZSR/500/19/2012/MS z dnia 6 września 2012 r. w sprawie nieletnich, którzy na podstawie postanowień sądowych wydanych przez 1 stycznia 2012 r., przed wejściem w życie nowelizacji przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.), oczekują na umieszczenie w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (MOS), uprzejmie informuję, że zgodnie z przekazaną Panu Rzecznikowi przed miesiącem informacją, problem ten zostanie rozwiązany w bieżącym roku szkolnym.

Uprzejmie informuję, że w piśmie z ubiegłego miesiąca Ministerstwo Edukacji Narodowej, w oparciu o informacje z systemu wskazywania miejsc w Ośrodku Rozwoju Edukacji (ORE), wykazało liczbę 404 takich nieletnich, oczekujących na umieszczenie w MOS.

Aktualnie, w dniu 18.09.2012 roku, odnotowano w tym systemie łącznie **185 wniosków dotyczących nieletnich w skali kraju**, oczekujących na wskazanie placówki MOS. Dokonano szczegółowej analizy statystycznej tych wniosków, uwzględniającej: podział ze względu na poziom edukacji, rozwoju intelektualnego oraz płeć oczekujących nieletnich, co ilustrują poniższe tabele.

Tabela 1. Oczekujący na wskazanie placówki w podziale ze względu na poziom rozwoju intelektualnego

Poziom rozwoju intelektualnego oczekujących	
upośledzenie w stopniu lekkim	norma
11	174
razem: 185	

Tabela 2. Oczekujący na wskazanie placówki w podziale ze względu na płeć

Płeć oczekujących	
mężczyźni	kobiety
79	106
razem: 185	

Uprzejmie informuję, że spośród wszystkich 185 oczekujących, **aż 121 miało dotychczas już przynajmniej raz wydane wskazanie do ośrodka**, a w wielu przypadkach nieletniemu wskazywano placówkę kilkakrotnie, najwyższa liczba wskazań dla jednego wychowanka wynosi 8.

Jedynie w 64 przypadkach nieletni nie mieli jeszcze wskazanej placówki.

Poniższa tabela przedstawia liczbę zrealizowanych wskazań dla nieletnich.

Tabela 3. Ilość dotychczas dokonanych wskazań dla oczekujących nieletnich

ilość dotychczas dokonanych wskazań dla oczekujących nieletnich									
nieletni dotychczas bez wskazań	1-krotnie	2-krotnie	3-krotnie	4-krotnie	5-krotnie	6-krotnie	7-krotnie	8-krotnie	razem
64	63	28	16	6	5	1	1	1	185
	121								

Pragnę podkreślić, że wśród **121 nieletnich**, którzy otrzymali poprzednio co najmniej jedno wskazanie do określonej placówki MOS, **59** - co stanowi prawie połowę tej grupy, było przynajmniej raz niedoprowadzonych do wskazanej placówki.

Należy w tym miejscu zauważyć, że zgodnie z § 3 ust. 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz.U. Nr 178, poz.1833 oraz z 2011 r., Nr 9, poz.41) w trakcie postępowania sąd rodzinny zleca doprowadzenie nieletniego do ośrodka wskazanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE), w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – *Regulamin urzędowania sądów powszechnych* (Dz. U Nr 38, poz. 149 z 2009 r. Nr 1806 oraz z 2010 r. Nr 40, poz. 232). Zgodnie z § 267 tego regulaminu niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, sąd zwraca się do właściwego organu o skierowanie nieletniego do odpowiedniego ośrodka, a po otrzymaniu skierowania poleca doprowadzenie go zgodnie ze skierowaniem. Sąd może zlecić rodzicom nieletniego jego doprowadzenie, a nieletniemu może zezwolić wyjątkowo na samodzielne udanie się do ośrodka wskazanego w skierowaniu.

W uzasadnionych przypadkach doprowadzenie nieletniego sąd może zlecić Policji. Zgodnie bowiem z art. 67 ustawy o *postępowaniu w sprawach nieletnich* Policja w zakresie postępowania wykonawczego wykonuje polecenia sądu rodzinnego.

Wymienione 59 przypadków nieletnich niedoprowadzonych do wskazanego ośrodka wynika z braku takiego zlecenia, zabezpieczającego możliwość doprowadzenia nieletniego do oczekującego ośrodka.

Tabela 4. Odnotowane przypadki niedoprowadzenia nieletnich

odnotowane przypadki niedoprowadzenia nieletnich							
nieletni bez odnotowanych niedoprowadzeń	1-krotnie	2-krotnie	3-krotnie	4-rotnie	5-krotnie	7-krotnie	razem
126	37	13	3	2	3	1	185
	59						

W **60 przypadkach** odnotowano również skreślenia nieletniego z listy placówki z powodu jego długotrwałej nieobecności spowodowanej ucieczką lub niepowrotem. Wystąpiły też liczne przypadki, gdy nieletnim wskazywano ośrodek kilkakrotnie i mimo to nie był doprowadzany do placówki, albo - jeśli udało się go tam umieścić - uciekał. Analiza takiego procesu wskazywać może na nieskuteczność, a zatem niewłaściwość zastosowanego środka wychowawczego. Być może należy rozważyć konieczność wznawiania postępowania przez sąd rodzinny i zmiany środka wychowawczego z umieszczenia w MOS na umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (MOW), z jednoczesnym zleceniem doprowadzenia go do ośrodka Policji, np. po dwukrotnym otrzymaniu przez sąd rodzinny informacji o niedoprowadzeniu nieletniego do MOS.

Należy bowiem także pamiętać, że każde niedoprowadzenie oznacza blokowanie przez miesiąc miejsca w ośrodku dla innych wychowanków i generowanie kosztów dla budżetu państwa.

Analizując przy tej okazji także kwestię niedoprowadzeń nieletnich do MOW wydaje się, że być może warto rozważyć zmianę przepisów dotyczących tej kwestii i z zasady zlecać doprowadzenie nieletniego Policji, a w szczególnych przypadkach rodzicom nieletniego lub opiekunom.

Poniższa tabela przedstawia szczegółową analizę struktury potrzeb nieletnich oczekujących na umieszczenie w MOS, ze względu na etap edukacyjny.

Tabela 5. Oczekujący na wskazanie placówki ze względu na etap edukacji

oczekujący na wskazanie placówki ze względu na etap edukacji				
Typ placówki	Szkoła	Klasa	Suma	
socjoterapeutyczna	gimnazjum	1	15	
		2	38	
		3	11	
	GIM suma			64
	liceum ogólnokształcące	1	5	
		2	2	
		3	1	
	LO suma			8
	liceum profilowane	2	1	
	LO profilowane suma			1
	szkoła podstawowa	2	2	
		3	4	
		4	3	
		5	18	
		6	28	
	SP suma			55
	technikum	1	8	
		2	3	
	TECH suma			11
	zasadnicza szkoła zawodowa	1	33	
2		11		
3		2		
ZSZ suma			46	
RAZEM			185	

Zatem podsumowując powyższe dane obecnie na miejsca w placówkach MOS, prowadzących odpowiednie szkoły, w konkretnych klasach oczekuje do:

- gimnazjum - **64** nieletnich, w klasach 1-3,
- szkoła podstawowa - **55** nieletnich, w klasach 2-6,
- zasadnicza szkoła zawodowa – **46** nieletnich, w klasach 1-3, w różnych zawodach,
- technikum – **11** nieletnich, w klasach 1-2,
- liceum ogólnokształcącego – **8** nieletnich, w klasach 1-3
- liceum profilowanego – **1** nieletnia, do klasy 2.

Należy także dodać, że w grupie tej jest, jak wskazano wcześniej, **79** chłopców i **106** dziewcząt, a także **11** nieletnich z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Jak słusznie analizował Pan Rzecznik, a co w odniesieniu imiennie dla każdego nieletniego wykazują przytoczone dane z systemu informatycznego, trudność we wskazaniu dla nieletniego placówki MOS spowodowana jest w znacznej większości przypadków brakiem wolnych miejsc na odpowiednim dla nieletniego etapie edukacyjnym, we właściwym typie szkoły, w odpowiedniej klasie, w ośrodku przeznaczonym dla dziewcząt lub chłopców, na odpowiednim poziomie rozwoju intelektualnego.

W przypadku kształcenia ponadgimnazjalnego (licea, licea profilowane, technika, szkoły zawodowe) problem dotyczy także doboru profilu kształcenia ogólnego, języka obcego oraz kształcenia zawodowego. Każdy z tych problemów musi zostać rozwiązany indywidualnie, z uwzględnieniem zapewnienia nieletniemu możliwości kontynuowania edukacji w ośrodku.

Należy także zauważyć, że w związku z nowelizacją *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* od stycznia 2012 roku placówki typu MOS znacznie zwiększyły rekrutację nieletnich przyjmowanych w trybie art.71b ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256. poz. 2572, z późn. zm.), czyli na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym i dążą do optymalizacji oddziaływań socjoterapeutycznych, dokładnie analizując dane nieletnich skierowanych do MOS przez sąd rodzinny.

Jest to kolejna informacja, po danych Rzecznika Praw Obywatelskich, mówiących o spadku liczby skarg, dotyczących współpracy placówek opiekuńczo-wychowawczych z MOW i MOS, która może wstępnie wskazywać na trafność wdrażanych rozwiązań, wypracowanych w trybie współpracy międzyresortowej.

W związku z powyższym warto także podkreślić, że odnośnie 185 nieletnich oczekujących na wskazanie placówki typu MOS w **28 przypadkach** wystąpiły okoliczności specjalne, mające wpływ na proces wskazywania placówki, względnie wstrzymanie tego procesu.

Okoliczności te dotyczą np.: decyzji sądu o tymczasowym wstrzymaniu środka wychowawczego, decyzji sądu o zmianie środka wychowawczego (np. na leczniczy), wnioskami o wskazanie nieletniego do konkretnego ośrodka, umieszczenia w schronisku dla nieletnich, odmowami przyjęć z powodów zdrowotnych lub popełnienia przez nieletniego czynów karalnych, itd.

Jak wynika z wykazanych różnic pomiędzy danymi liczbowymi sprzed miesiąca i obecnie, sytuacja w tym zakresie zmienia się codziennie. Pracownicy ORE każdego dnia aktualizują listy oczekujących i w razie zwolnienia się miejsca w placówce wskazują kolejnego oczekującego nieletniego.

Odnosząc się do kwestii systemowej pragnę zauważyć, że decyzję o charakterze placówki i grupie adresatów podejmuje publiczny lub niepubliczny organ prowadzący MOS. Ponieważ placówki te powstają na ogół w reakcji na zapotrzebowanie środowiskowe uzasadnieniem dla formuły ich pracy są potrzeby określonego środowiska.

Korygowanie charakteru placówek, polegające na dostosowaniu ich do zapotrzebowania wynikającego z postanowień sądów, ma charakter stałego procesu. Proces ten jest stymulowany poprzez formę finansowania ośrodków, polegającą na naliczaniu subwencji lub dotacji wyłącznie na wychowanków danej placówki. W przypadku niezajętych miejsc, wynikających z braku wskazań, ośrodek nie otrzymuje finansowania, co skutkuje zmianą jego charakteru. Należy jednak zauważyć, że zapotrzebowanie to jest zmienne i ulega wahaniom w zależności od orzeczeń sądów.

Jednakże jest to także proces trwający w czasie, podejmowany przez organ prowadzący ośrodek po dokonaniu analizy zasadności takiej zmiany i realizowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256. poz. 2572, z późn. zm.), dotyczącymi organizacji kształcenia, wychowania i opieki w szkołach i placówkach.

Zmiana taka zwykle dotyczy bowiem typu szkoły funkcjonującej w ośrodku i wymaga zapewnienia odpowiedniej kadry, a w przypadku szkół zawodowych także możliwości kształcenia zawodowego, co stanowi dla organu prowadzącego poważną decyzję. Niemniej jednak zmiany takie są realizowane i placówki dostosowują się do zapotrzebowania.

Sądzę, że w interesie wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii jest wspólne wspieranie tego procesu, mającego na celu zapewnienie im jak najlepszej, skutecznej pomocy. Pomocy, ukierunkowanej na profesjonalne rozwiązywanie problemów wychowanków, nie zaś kończącej się wyłącznie na skierowaniu nieletniego do jakiegokolwiek placówki, nieprzystającej do jego potrzeb. Mam nadzieję, że kontynuacja procesu współpracy ponadresortowej, dotyczącej tego obszaru, realizowanej dotychczas przy istotnym udziale Pana Rzecznika, umożliwi efektywną realizację tego celu.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Tadeusz Sławewski
SEKRETARZ STANU